

Qualitative Content Analysis of the Book "Entrepreneurship and Production Workshop" from the Perspective of Employability Competencies

Bitasadat Dehghani*, Hossain Hassani**,

* MA Student in Educational Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Yazd University, Yazd, Iran. Dehghani.bitasadat@gmail.com

** Assistant Professor of Curriculum Studies, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Yazd University, Yazd, Iran. (Corresponding Author). Hassani.hossain@yazd.ac.ir

Article Info

Abstract

Article type:
Research Article

Key words:
Competency,
Employability,
Entrepreneurship,
Textbook,
Students

Article history:
Received : 08 Nov
2025
Accepted : 03 Jan 2025

Given the rising unemployment rate among graduates and the evident gap between the outputs of the education system and the needs of the labor market, a precise examination of the extent to which employability competencies are covered in curriculum content is crucial. Therefore, the present study was conducted to identify employability competencies within the content of the book "Entrepreneurship and Production Workshop" using a qualitative content analysis method. The research target group consisted of educational content related to the development of occupational and entrepreneurial skills during the second secondary school period. Using a purposive sampling method, the book "Entrepreneurship and Production Workshop" for the Tenth Grade (Theoretical Branch) was selected. The findings led to the identification of four main categories and eight sub-categories. The employability competencies covered in the book's content include "Individual and Interpersonal Competencies," "Cognitive Competencies," "Entrepreneurial Competencies," and "Planning and Operational Competencies." The research results indicate that this book is a valuable resource for covering some employability competencies; however, to achieve complete effectiveness and comprehensive readiness of students for the labor market, skills such as government regulations, digital literacy, project management, and leadership should be strengthened in future revisions.

Cite this Article:

Hassani,H. and Dehghani,B. S. (2026). Qualitative Content Analysis of the Book "Entrepreneurship and Production Workshop" from the Perspective of Employability Competencies. (e238075). *Theory and Practice in the Curriculum*,15-38. 13 (26), e238075 doi: 10.22034/cstp.2025.556217.1117

© 2016 by Iranian Curriculum Association Press Publisher:
Iranian Curriculum Association Press

Extended Abstract

Introduction: Rapid global transformations, stemming from the profound influence of Information and Communication Technology (ICT), have reshaped traditional work patterns, making it essential for graduates to acquire employability competencies aligned with the emerging demands of the labor market (Khademizadeh et al., 2025). Statistics indicate an increase in the unemployment rate of graduates relative to the general unemployment rate (Darvishan et al., 2019), which underscores the vital importance of these professional and transferable capabilities (Mezghani & Turki, 2025). Despite the key role of the educational system in preparing the next generation (Akbari et al., 2023; Saedi et al., 2024), evidence suggests that learners are insufficiently prepared for the new demands of the labor market due to obsolete curricula and limited professional development opportunities (Mezghani & Turki, 2025). The skills required by the labor market encompass a wide range of components, including professional, managerial, behavioral, educational, and information literacy skills (Khademizadeh et al., 2025). Entrepreneurial competencies, as a key pillar of employability (Nouib et al., 2025), must be cultivated within the curriculum. However, the main concern lies in the extent to which the content of courses such as the tenth-grade textbook, "Entrepreneurship and Production Workshop," aligns with these increasing needs and all dimensions of employability competencies. The gap between graduate skills and labor market demands necessitates the qualitative content analysis of the "Entrepreneurship and Production Workshop" textbook to determine the degree to which this educational resource covers employability competencies and prepares students for success in the labor market and the effective reinforcement of 21st-century skills.

Methodology: The objective of this research is to conduct a qualitative content analysis of the textbook "Entrepreneurship and Production Workshop" (Tenth Grade, Theoretical Branch) from the perspective of employability competencies. This approach was specifically chosen to uncover and interpret the underlying themes and patterns within the text, thereby providing a comprehensive understanding of the depth of the textbook's focus on these essential competencies. The study employed a mixed-methods approach (deductive-inductive) to analyze the content. In the initial deductive phase, a conceptual framework of employability competencies was first extracted from extant literature. The textbook's content was subsequently coded using these established, predetermined categories. Following this, the inductive phase involved a meticulous examination of the content, during which new concepts outside the initial framework were freely and openly coded. The research resulted in the establishment of a comprehensive competency framework by systematically integrating and organizing both the new and reference codes. The primary benefit of this mixed methodology is its capacity to integrate solid theoretical frameworks with the exploratory identification of concepts specific to the textbook's content. The case study for this research is the "Entrepreneurship and Production Workshop" textbook (Tenth Grade, Theoretical Branch), chosen for its clear goal of developing professional and entrepreneurial skills. The textbook encompasses 32 distinct sections and totals 136 pages. The defined unit of analysis is any complete semantic unit relating to employability competencies, which may include the main text, accompanying images, and the activities or exercises presented. Finally, to ensure the research's rigor, techniques such as peer review and inter-coder agreement were utilized to guarantee the dependability (reliability) and trustworthiness (credibility) of the findings.

Findings: The data were analyzed using the qualitative content analysis method applied to the book "Entrepreneurship and Production Workshop." This process led to the identification of four main categories and eight subcategories, which reflect the key employability competencies intended in the book's content. These competencies were classified into four core domains: Individual and Interpersonal Competencies, comprising self-management and individual planning, and teamwork and interpersonal skills. Cognitive competencies encompass problem-solving and decision-making, and critical thinking, creativity, and innovation. Entrepreneurial competencies, including opportunity recognition and ideation, and entrepreneurial attitude and technical skills. Planning and Operational Competencies, involving business model design and business plan writing.

Conclusion: Based on the qualitative content analysis, the Tenth Grade Entrepreneurship and Production Workshop textbook is, overall, a valuable educational resource. It adopts a logical and practical approach, covering several dimensions of employability competencies, ranging from soft and cognitive skills to entrepreneurial skills. However, to achieve comprehensive coverage of employability competencies, future revisions must strengthen areas such as familiarity with governmental laws and support schemes, digital skills, adaptation to emergent occupations, and skills like professionalism, time management, project management, and leadership. This textbook serves as a powerful tool for the education system to cultivate students capable of being successful and productive in the job market. Nevertheless, the addition of the aforementioned components would significantly enhance its efficacy in comprehensively preparing students to face the challenges of the work environment and entrepreneurship. Finally, it is proposed that Student Innovation and Business Workshops be established and launched. These workshops would function as semi-real business environments and small production units, thereby bridging the gap between the theoretical content of the textbook and its practical implementation.

Keywords: Competency, Employability, Entrepreneurship, Textbook, Students.

تحلیل محتوای کیفی کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» از منظر شایستگی‌های اشتغال‌پذیری

بیतालسادات دهقانی*، حسین حسینی**

* دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.. رایانامه:

Dehghani.bitasadat@gmail.com

** استادیار مطالعات برنامه درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران (نویسنده مسئول).

Hassani.hossain@yazd.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

باتوجه به افزایش نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان و شکاف مشهود میان برون‌دادهای نظام آموزشی و نیازهای بازار کار، بررسی دقیق میزان پوشش شایستگی‌های اشتغال‌پذیری در محتوای درسی، امری حیاتی است؛ لذا، پژوهش حاضر با هدف شناسایی شایستگی‌های اشتغال‌پذیری در محتوای کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. گروه هدف پژوهش، محتوای آموزشی مرتبط با توسعه مهارت‌های شغلی و کارآفرینانه در دوره متوسطه دوم است. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» پایه دهم (شاخه نظری) انتخاب شد. یافته‌ها به شناسایی چهار طبقه اصلی و هشت طبقه فرعی منجر گردید. شایستگی‌های اشتغال‌پذیری در محتوای کتاب، شامل «شایستگی‌های فردی و بین‌فردی»، «شایستگی‌های شناختی»، «شایستگی‌های کارآفرینانه» و «شایستگی‌های طرح‌ریزی و عملیاتی» است. نتایج پژوهش نشان داد، این کتاب، منبعی ارزشمند برای پوشش برخی شایستگی‌های اشتغال‌پذیری است، اما برای کارآمدی کامل و آمادگی همه‌جانبه دانش‌آموزان در بازار کار، باید مهارت‌هایی مانند قوانین دولتی، سواد دیجیتال، مدیریت پروژه و رهبری در بازننگری‌های آتی تقویت شوند.

نوع مقاله:

علمی-پژوهشی

واژگان کلیدی:

شایستگی، کارآفرینی، اشتغال‌پذیری، کتاب‌درسی، دانش‌آموزان.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۱۳

استناد به این مقاله:

حسینی، حسین و دهقانی، بیتالسادات. (۱۴۰۴). تحلیل محتوای کیفی کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» از منظر شایستگی‌های اشتغال‌پذیری. (e238075). نظریه و عمل در برنامه درسی، ۳۸-۱۵، ۱۳ (۲۶).

e238075 doi: 10.22034/cstp.2025.556217.1117

© ناشر: انجمن مطالعات برنامه درسی ایران

مقدمه

تحولات پرشتاب جهانی، به‌ویژه در عصر حاضر که تحت‌تأثیر عمیق فناوری اطلاعات و ارتباطات قرار دارد، الگوهای سنتی کار، زندگی و نیازهای جوامع را دگرگون ساخته است. این تغییرات بنیادین، لزوم کسب دانش و مهارت‌های متناسب با نیازهای نوظهور بازار کار را برای دانش‌آموختگان ضروری می‌سازد (خادمی زاده و همکاران، ۱۴۰۴). در گذشته، اغلب مشاهده می‌شد که افزایش سطح تحصیلات به طور مستقیم با کاهش نرخ بیکاری و افزایش درآمد همراه است، اما آمارهای اخیر نشان می‌دهند که نرخ بیکاری دانش‌آموختگان از نرخ بیکاری عمومی بالاتر رفته است. این امر به وضوح بر اهمیت روزافزون مهارت‌های موردنیاز برای فعالیت مؤثر در بازار کار تأکید می‌کند (درویشان و همکاران، ۱۳۹۸).

شایستگی‌های اشتغال‌پذیری به‌عنوان توانمندی‌های حرفه‌ای و انتقال‌پذیر که با یادگیری مادام‌العمر پیوند خورده‌اند، در این زمینه نقشی حیاتی ایفا می‌کنند (مزقانی و ترکی^۱، ۲۰۲۵). موفقیت‌پایدار هر سازمانی به کارکنانی پویا، خلاق، متعهد و دارای مهارت کافی وابسته است و در چرخه حیات سازمانی، انتخاب افراد شایسته یک فرایند حساس و با اهمیت محسوب می‌شود (خادمی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۴). با این حال، مطالعات نشان می‌دهند که فراگیران به دلیل برنامه‌های درسی منسوخ و فرصت‌های محدود توسعه حرفه‌ای، به اندازه کافی برای تقاضاهای نوظهور بازار کار آماده نیستند (مزقانی و ترکی^۱، ۲۰۲۵). مهارت‌های مورد نیاز بازار کار شامل طیف وسیعی از توانمندی‌ها هستند که می‌توانند در مؤلفه‌هایی مانند مهارت‌های حرفه‌ای، مدیریتی، رفتاری، آموزشی، پژوهشی، سواد اطلاعاتی و عملکردی دسته‌بندی شوند (خادمی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۴). نتایج سایر پژوهش‌ها نیز بر اهمیت مهارت‌های عمومی، اجتماعی-هیجانی و شناختی یا آکادمیک در اشتغال‌پذیری تأکید دارند (لونا و گومز^۲، ۲۰۲۵).

در این میان، آموزش و پرورش و نظام آموزشی، نقشی حیاتی در آماده‌سازی نسل آینده برای ورود به این بازار کار متغیر بر عهده دارند (اکبری و همکاران، ۱۴۰۲؛ صاعدی و همکاران، ۱۴۰۳). برنامه‌ریزی درسی که با نیازهای جامعه و بازار کار همسو باشد، می‌تواند به توسعه مؤثر مهارت‌های شغلی در دانش‌آموزان منجر شود (احمدی و رجبی‌پور، ۱۴۰۱). یکی از راهکارهای مؤثر برای پاسخ به نیازهای بازار کار و کاهش بیکاری، توسعه کارآفرینی است که موجب خلق ارزش از ایده‌ها می‌شود (صاعدی و همکاران، ۱۴۰۳). امروزه بسیاری از ویژگی‌های کارآفرینانه از طریق آموزش، قابل پرورش و اکتساب هستند و نهادهای آموزشی، به‌ویژه مدارس کارآفرین، وظیفه دارند تا فضایی مناسب برای بروز خصایصی چون خلاقیت، خودباوری، ریسک‌پذیری و تمایل به کامیابی (روحیه کارآفرینی) را فراهم آورند و دانش‌آموزان را برای دنیای واقعی آماده کنند (اکبری و همکاران، ۱۴۰۲). در ایران، حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری در برنامه درسی ملی لحاظ شده و هدف آن کسب شایستگی‌های مرتبط با فناوری، آمادگی برای ورود به حرفه و شغل و توسعه مهارت‌های عملی برای زندگی کارآمد و بهره‌ور است (ابوالحسنى و دهقانی، ۱۳۹۹).

کیفیت محتوای آموزشی یکی از عوامل کلیدی در اثربخشی فرایند یادگیری است (رفیعی و همکاران، ۱۳۹۸). دغدغه‌ای که در این میان مطرح می‌شود این است که آیا محتوای آموزشی تدوین‌شده، به‌ویژه دروسی که مستقیماً به موضوعات مرتبط با اشتغال و کارآفرینی می‌پردازند، با این نیازهای روزافزون و شایستگی‌های حیاتی اشتغال‌پذیری، همسویی کافی دارند؟ اگر به جایگاه حرفه در صنعت کشور توجه نشود و زیرساخت‌های لازم ایجاد نشود، تدوین صرف مهارت‌ها در سرفصل دروس اثربخشی نخواهد داشت و تنها

1. Mezghani & Turki

2. Luna & Gomez

صرف زمان و هزینه خواهد بود (خادمی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۴). بنابراین، ضرورت دارد تا محتوای دروسی مانند کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید پایه دهم که با هدف آماده‌سازی دانش‌آموزان برای ورود به دنیای کار و کسب شایستگی‌های کارآفرینانه ارائه شده، مورد بررسی و تحلیل عمیق قرار گیرد تا میزان توجه آن به ابعاد مختلف شایستگی‌های اشتغال‌پذیری مشخص شود. شکاف بین مهارت‌های مورد نیاز بازار کار و مهارت‌های فارغ‌التحصیلان، لزوم همسوسازی برنامه‌های درسی با تقاضاهای در حال تغییر کارفرمایان را دوچندان می‌سازد (لونا و گومز، ۲۰۲۵). بر این اساس، پژوهش حاضر به دنبال تحلیل محتوای کیفی کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» پایه دهم است تا روشن سازد که این منبع آموزشی تا چه اندازه شایستگی‌های اشتغال‌پذیری مورد تأکید در ادبیات علمی را در بر گرفته و دانش‌آموزان را برای موفقیت در بازار کار آماده می‌سازد.

چارچوب مفهومی پژوهش

شایستگی‌های اشتغال‌پذیری به‌عنوان مجموعه‌ای از توانمندی‌های اساسی شناخته می‌شوند که قابلیت استخدام افراد را افزایش داده و موفقیت آن‌ها را در محیط کار تضمین می‌کنند (شورمن^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). اشتغال‌پذیری فراتر از صرفاً دانش فنی، فرایندی جامع است که تحت‌تأثیر مجموعه‌ای از عوامل قرار دارد (صالحی عمران و عین‌خواه، ۱۴۰۲). در این میان، شایستگی‌های کارآفرینی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌ها و ارکان کلیدی اشتغال‌پذیری، نقش حیاتی ایفا می‌کنند (نوب^۴ و همکاران، ۲۰۲۵). شایستگی‌های کارآفرینی مجموعه‌ای از خصوصیات فردی، دانش، نگرش و مهارت‌ها را در بر می‌گیرد (باوفا و همکاران، ۱۳۹۸) که باید در برنامه درسی، به‌ویژه در دوره متوسطه، پرورش یابند (مرتضی نژاد و همکاران، ۱۳۹۶؛ جعفرپور و همکاران، ۱۴۰۳). علی‌رغم تأکید اسناد بالادستی بر اهداف کارآفرینانه، محدودیت‌هایی در اجرای مؤثر این اهداف در نظام آموزشی ایران وجود دارد؛ از جمله محدود بودن محتوای کارآفرینی، تمرکز بر درس مستقل به‌جای رویکرد تلفیقی و غفلت از فعالیت‌های کارورزانه و پروژه‌های واقعی کسب‌وکار (مرتضی نژاد و همکاران، ۱۳۹۶). نتایج پژوهش میرزایی‌فر (۱۴۰۲) نشان می‌دهد که اگرچه فعالیت‌های فوق‌برنامه در پرورش ذهنیت کارآفرینانه مؤثرند، اما صرف حضور در برنامه درسی رسمی تأثیر مثبتی نشان نداده است که این امر بر لزوم ارتقای کیفی محتوای کتاب‌های درسی تأکید می‌کند.

علاوه بر شایستگی‌های کارآفرینی، سایر ابعاد شایستگی‌های اشتغال‌پذیری شامل توانمندی‌های بین‌فردی، ارتباطی، حل مسئله و انطباق‌پذیری که فراتر از دانش فنی و مدارک تحصیلی‌اند نیز حیاتی هستند. مؤلفه‌هایی چون ارتباطات، کار تیمی، حل مسئله، تفکر انتقادی، انعطاف‌پذیری، مدیریت زمان و سواد دیجیتال از جمله مهم‌ترین این شایستگی‌ها به شمار می‌روند که اغلب به‌عنوان مهارت‌های نرم شناخته می‌شوند (شورمن و همکاران، ۲۰۲۴). این شایستگی‌ها در دودسته شایستگی‌های عمومی (مهارت‌های فکری، بین‌فردی و رهبری) و شایستگی‌های تخصصی (ارزشیابی آموزشی، مهارت‌های روان‌شناسی، مهارت‌های فناوری، برنامه درسی و دانش تخصصی) جای می‌گیرند (سلامه و همکاران، ۱۳۹۹). پژوهش‌های دیگر نیز بر اهمیت کارگروهی، دانش و مهارت‌های عملی آکادمیک و مهارت‌های شناختی مانند سواد (توانایی استفاده از زبان برای انتقال مفاهیم)، فهمیدن یک موضوع و سواد اطلاعاتی، مهارت‌های نرم (آمادگی برای تجربه‌کردن، با وجدانی، اخلاق، تعادل روانی، پشتکار و سخت‌کوشی، مسئولیت‌پذیری، نظم و انضباط، کار تیمی و اعتمادبه‌نفس) و مهارت‌های سخت (توانایی اجرا و اتمام کار محول شده، توانایی انجام کار در محیط کار، توانایی استفاده از ابزارها و

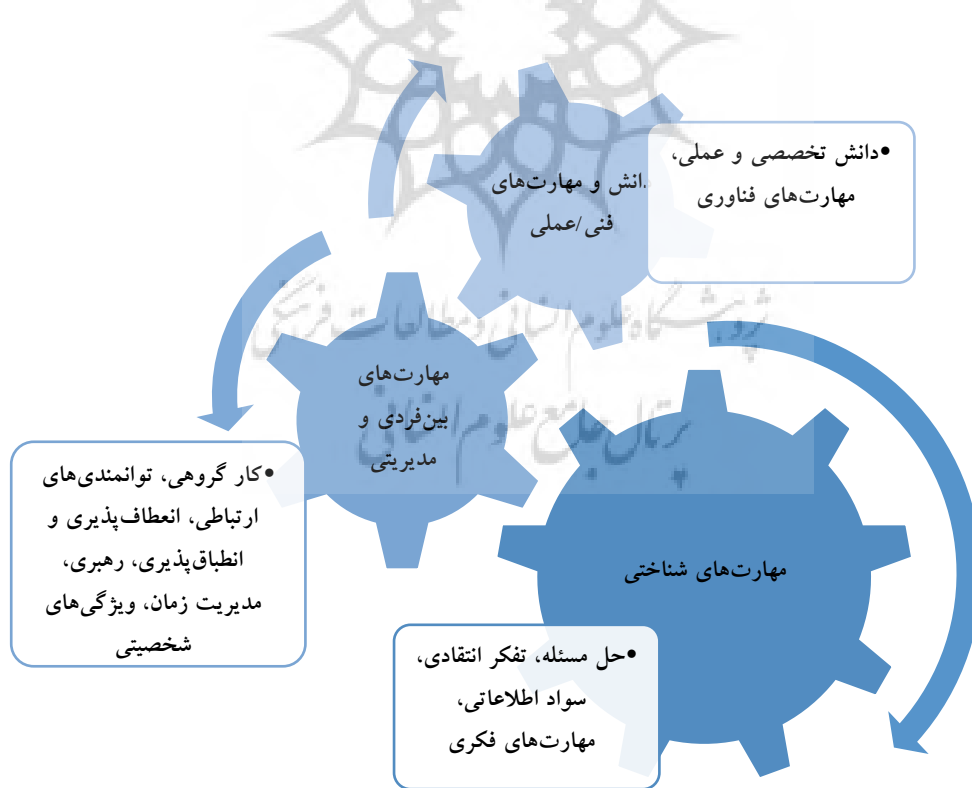
3. Shorman

4. Nouib

فناوری‌های جدید، توانایی ارائه و نمایش توانایی‌های خود و توانایی استفاده از توانایی‌های خود در محیط‌های مختلف) تأکید کرده‌اند (درویشان و همکاران، ۱۳۹۸؛ شریفی اسدی ملفه و همکاران، ۱۳۹۸؛ فرنگ و همکاران، ۱۴۰۱). بر اساس مرور پیشینه، چارچوب مفهومی پژوهش حاضر، شایستگی‌های اشتغال‌پذیری را در یک نظام متقابل و یکپارچه شامل شایستگی‌های شناختی، شایستگی‌های فنی/عملی و شایستگی‌های بین‌فردی و مدیریتی سازماندهی می‌کند (شکل ۱).

مرور پژوهش‌های پیشین نشان داد تاکنون پژوهش کیفی مشخصی در خصوص چگونگی انعکاس شاخص‌های شایستگی‌های اشتغال‌پذیری که شایستگی‌های کارآفرینی تنها بخشی از آن است، در محتوای کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» انجام نشده است. به‌عبارت‌دیگر، ارزیابی دقیق این کتاب‌درسی بر اساس مجموعه کامل مهارت‌های ضروری بازار کار، مغفول مانده است. همچنین باتوجه به عدم تأثیر کافی حضور صرف در برنامه درسی بر ذهنیت کارآفرینانه (میرزایی‌فر، ۱۴۰۲) و ابهام در محتوا و روش تدریس آموزش کارآفرینی (مرتضی نژاد و همکاران، ۱۳۹۶).

تحلیل کیفی حاضر می‌تواند نقاط قوت و ضعف کتاب را مشخص کند. علاوه بر آن، یافته‌های پژوهش حاضر اطلاعات ارزشمندی را برای سیاست‌گذاران و مؤلفان برنامه‌های درسی فراهم می‌آورد تا محتوای کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید را به‌گونه‌ای بازنگری کنند که نه تنها ویژگی‌های کارآفرینی، بلکه کلیه شایستگی‌های عمومی و غیرفنی موردنیاز دانش‌آموزان برای ورود موفق به بازار کار و توسعه مهارت‌های قرن ۲۱ را به طور مؤثر تقویت کند؛ بنابراین، انجام پژوهش حاضر از اهمیت بسزایی برخوردار است.

شکل ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

روش پژوهش

از آنجایی که هدف پژوهش حاضر، تحلیل محتوای کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» پایه دهم از منظر شایستگی‌های اشتغال‌پذیری است، پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. براین اساس این امکان فراهم شد تا به جای شمارش صرف واژه‌ها (رویکرد کمی) به کشف و تفسیر مضامین و الگوهای پنهان در متن پرداخته شود (مؤمنی‌راد و همکاران، ۱۳۹۲). این روش با ماهیت پژوهش که به دنبال درک عمق توجه کتاب به شایستگی‌های اشتغال‌پذیری است، همخوانی دارد. تحلیل داده‌ها بر پایه رویکرد ترکیبی (قیاسی - استقرایی) انجام گرفته است. زیرا برچسب‌زدن استقرایی یا قیاسی به تحلیل داده کیفی می‌تواند گمراه‌کننده باشد. در تحلیل استقرایی، پژوهشگر کاملاً ذهنی خالی از پیش‌فرض‌های پدیده مورد مطالعه ندارد و پرسش پژوهشی او عملاً تحلیل را جهت می‌دهد که خود جنبه‌ای قیاسی است. همین‌طور، در تحلیل قیاسی ممکن است دسته‌ها و مفاهیم جدید به صورت استقرایی پدیدار شوند؛ بنابراین، پژوهشگر دائماً بین منطق استقرایی و قیاسی حرکت می‌کند (لااری^۵، ۲۰۲۵). از این‌رو، بر اساس مرور پژوهش‌های پیشین، چارچوب مفهومی از شایستگی‌های اشتغال‌پذیری استخراج شد و متن کتاب‌درسی با استفاده از مقوله‌های از پیش تعیین‌شده (شایستگی‌های اشتغال‌پذیری) کدگذاری شد (فاز قیاسی). سپس محتوای کتاب به صورت دقیق مورد بررسی قرار گرفت و هرگونه مفهومی که در چارچوب اولیه نبود، به صورت آزاد کدگذاری شد. در نهایت، با تلفیق و سازماندهی کدهای جدید استخراج‌شده با کدهای مرجع، چارچوب نهایی شایستگی‌های اشتغال‌پذیری موجود در کتاب تدوین گردید. در نهایت، یافته‌ها در قالب طبقات اصلی، طبقات فرعی و ارائه مثال‌هایی از کتاب‌درسی برای پشتیبانی از هر طبقه ارائه گردید. مزیت این رویکرد ترکیبی، تضمین این است که پژوهش هم ریشه‌های نظری مستحکمی داشته باشد و هم از طریق اکتشاف مفاهیم جدید و ویژگی‌های منحصر به فرد محتوای کتاب، به درک عمیق‌تر و تازه‌تری از موضوع دست یابد.

گروه هدف پژوهش، محتوای آموزشی مرتبط با توسعه مهارت‌های شغلی و کارآفرینانه در دوره متوسطه دوم است و نمونه مورد مطالعه، کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» پایه دهم (شاخه نظری) شامل ۳۲ بخش و ۱۳۶ صفحه است. زیرا این کتاب با هدف پرورش شایستگی‌های کارآفرینانه و حرفه‌ای برای دانش‌آموزان تدوین شده و انتظار می‌رود به‌عنوان یک برنامه درسی، غنی‌ترین منبع برای تحلیل مؤلفه‌های اشتغال‌پذیری باشد. علاوه بر این، این کتاب در پایه دهم ارائه می‌شود که نقطه آغازین مسیر تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان در دوره دوم متوسطه است.

واحد تحلیل در این پژوهش، عبارت است از جمله یا گروهی از جملات مرتبط و پیوسته در متن که حامل یک مفهوم مشخص و کامل در خصوص یکی از ابعاد شایستگی‌های اشتغال‌پذیری باشد. این واحدها شامل متن اصلی، فعالیت‌ها و تمرین‌های ارائه شده در کتاب هستند.

به‌منظور تضمین کیفیت یافته‌های پژوهش و پرهیز از سوگیری شخصی پژوهشگران، یک نمونه تصادفی شامل ۲۰ واحد معنایی از متن به صورت مستقل توسط دو کدگذار مورد تحلیل قرار گرفت. پس از آن، موارد عدم توافق، شناسایی و فهرست‌بندی شد. سپس، این موارد مورد بررسی دقیق قرار گرفت و با بازبینی مجدد تعاریف کدها، تلاش شد تا کدگذاران به اجماع کامل بر سر تمامی موارد اختلافی دست یابند. این فرایند، به افزایش اعتبار کدگذاری‌ها کمک شایانی نمود. میزان توافق بین کدگذاران بر اساس فرمول ضریب

⁵. Laari

کاپای کوهن^۶ که مزیت آن حذف توافقی‌های تصادفی از محاسبات است، محاسبه شد. کوهن بر این باور بود که سطحی از توافق میان کدگذاران به صورت تصادفی رخ می‌دهد؛ بنابراین، کاپا به گونه‌ای طراحی شد که با تعدیل درصد توافق مشاهده شده، این توافق تصادفی موردانتظار را لحاظ کند (آلمهریزی^۷، ۲۰۲۵). از این رو، با لحاظ کردن میزان توافق تصادفی و توافق مشاهده شده در فرمول کاپای کوهن، میزان توافق بین کدگذاران، برابر با ۰.۸۵ به دست آمد. بر اساس معیارهای تفسیر لندیس و کوک^۸ (۱۹۷۷)، مقادیر بالاتر از ۰.۸۱ در بازه «توافق عالی» قرار می‌گیرند.

$$Kappa = \frac{\text{توافق تصادفی} - \text{توافق مشاهده شده}}{1 - \text{توافق تصادفی}} \quad K = \frac{0.90 - 0.335}{1 - 0.335} = \frac{0.565}{0.665} \approx 0.85$$

یافته‌های پژوهش

داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» تجزیه و تحلیل شدند. این فرایند منجر به شناسایی چهار طبقه اصلی و هشت طبقه فرعی گردید که شایستگی‌های اشتغال‌پذیری موردنظر در محتوای کتاب را منعکس می‌سازد (شکل ۲). این شایستگی‌ها در چهار حوزه محوری «شایستگی‌های فردی و بین‌فردی»، «شایستگی‌های شناختی»، «شایستگی‌های کارآفرینانه» و «شایستگی‌های طرح‌ریزی و عملیاتی» طبقه‌بندی شدند. در ادامه، هر یک از این طبقه‌ها به همراه واحدهای معنایی حمایت‌کننده که در واقع بخش‌های آموزشی کتاب هستند، به تفصیل تشریح شده است (جدول ۱).

جدول ۱. طبقات اصلی، طبقات فرعی و واحدهای معنایی حمایت‌کننده

طبقات اصلی	طبقات فرعی	واحدهای معنایی حمایت‌کننده
-۱-۱ خودمدیریتی و برنامه‌ریزی فردی		بخش ۶: تیپ‌های شخصیتی (دارای تسلط، تأثیرگذار، دارای ثبات، وظیفه‌شناس)، شغل متناسب با ویژگی‌های شخصیتی، هرکس خود را شناخت، خدای خویش را شناخته است. بخش ۷: ساختار طراحی مسیر شغلی آینده (نگرش‌ها، ارزش‌ها و نیازها، مهارت‌ها، استعدادها، علایق و گرایش‌ها)، فعالیت کارگاه توسعه شخصی (ارزیابی وضعیت فعلی بر اساس تیپ شخصیتی، نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو). فعالیت آزمون هوش عاطفی، گفت‌وگو در مورد نگرش درباره مسیر شغلی، کار در منزل (نوشتن تصدیق مثبت درباره موفقیت در شغل و برنامه‌ریزی زندگی). بخش ۸: فعالیت چارچوب ارزش‌ها (نوشتن ارزش‌های خود، تعاریف آن‌ها و اولویت‌بندی آن‌ها)، آشنایی با سلسله‌مراتب نیازها، فعالیت (نوشتن والاترین ارزش‌ها، اقدامات انجام‌شده در این راستا و اقدامات آینده). فعالیت سنجش ارزش‌ها با اصول اخلاقی. بخش ۹: اولویت‌بندی مهارت‌ها، استعدادها و اولویت‌بندی

۶. Cohen's Kappa

۷. Almehrzi

۸. Landis & Koch

واحد‌های معنایی حمایت‌کننده	طبقات فرعی	طبقات اصلی
<p>آن‌ها، مهارت‌های حال و آینده، علایق و گرایش‌ها، فعالیت انتخاب مشاغل بر مبنای مهارت‌ها و علایق، فعالیت مقایسه و ارزیابی علایق شغلی با نگرش‌ها، ارزش‌ها و نیازها، مهارت‌ها و استعداد‌های خود. بخش ۵: ویژگی‌های هدف‌گذاری مؤثر (مشخص و روشن، قابل‌اندازه‌گیری، قابل‌دستیابی، واقع‌بینانه، به‌موقع و دارای زمان مشخص)، هدف‌گذاری با یک کار عملی، مهارت در هدف‌گذاری (تعیین هدف از انتخاب رشته تحصیلی باتوجه‌به ویژگی‌های هدف‌گذاری مؤثر).</p>		
<p>بخش ۱: نکات مهم کار تیمی (حداقل حضور دو نفر، ارتباط متقابل، هدف مشترک)، مراحل تشکیل و توسعه تیم (آشنایی اعضای تیم با هم و ایجاد قوانین اساسی، انتخاب راهنمای تیم، ضابطه‌مندی اعضا، فعالیت تیم در جو باز و قابل اعتماد، اختتامیه)، گفت‌وگوی کلاسی، ارائه تصویر چند تیم موفق در کشور مانند تیم فوتبال و والیبال، در مورد قاعده هم‌افزایی، تفاوت تیم و گروه، فعالیت (بازی تیمی برج روزنامه)، بحث و گفت‌وگو در مورد دلایل داشتن موفقیت یا نداشتن موفقیت تیم‌ها. بخش ۲: عوامل مؤثر در موفقیت یک تیم (هدف‌گذاری، راهنمای تیم، انتخاب افراد کارآمد، اعتماد متقابل، سخت‌کوشی و پشتکار، مشارکت و همکاری، انعطاف‌پذیری، نظم و تعهد)، بوم کار تیمی ابزار مناسب برای داشتن تیمی شاد، بدون فشار روانی و اثربخش، کار در منزل (تهیه روزنامه دیواری و فروش آن در کلاس)، نمایش فیلم داستان غازها، تحقیق در مورد موجوداتی که کار تیمی به صورت غریزی در آن‌ها وجود دارد. بخش ۳: موانع کار تیمی اثربخش (بی‌اعتمادی میان اعضا، نداشتن روابط صحیح، بی‌توجهی به اهداف تیم، متعهد نبودن به مسئولیت‌ها، متعهد نبودن به برنامه)، بحث و گفت‌وگو در مورد موانع تهیه روزنامه دیواری آموزشی، فعالیت بررسی عوامل مؤثر در موفقیت تیم و راهکارهای تقویت آن، مرحله طوفان یا تغییر ناگهانی (خسته‌شدن از پیشرفت کم، بحث در مورد کارهایی که باید انجام دهند، رقابت با اعضای تیم، آغاز درگیری‌های درون تیمی)، فعالیت طوفان (توجه اعضا به سختی کار فراتر از تصورشان، تشخیص تغییر ناگهانی، درگیری در مذاکره، پرداختن به مشکل، فعالیت فواید کار تیمی اثربخش).</p>	<p>۱-۲- کار تیمی و مهارت‌های بین‌فردی</p>	<p>۱- شایستگی‌های فردی و تعاملی</p>
<p>بخش ۴: فعالیت آشنایی با مسئله، فعالیت شناسایی مسئله با یک کار عملی، حل مسئله و تصمیم‌گیری و مناسب استفاده از منابع مادی و غیرمادی کشور به صورتی که باعث ارتقای شاخص‌های زندگی مردم و کاهش هزینه‌ها شود. بخش ۵: نیاز تصمیم‌گیری خوب به مهارت، توسعه</p>	<p>۱-۲- حل مسئله و تصمیم‌گیری</p>	

واحد‌های معنایی حمایت‌کننده	طبقات فرعی	طبقات اصلی
<p>تفکر خلاق و شناسایی گزینه‌ها، قضاوت واقع‌بینانه و روشن، استحکام تصمیم‌گیری و اجرای مؤثر، مراحل تصمیم‌گیری (شناسایی مشکل، جمع‌آوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل وضعیت، ارائه راه‌حل‌ها، ارزیابی راه‌حل‌ها، انتخاب یک راه‌حل، اقدام به تصمیم‌گیری). بحث و گفت‌وگو (بررسی تأثیر مثبت و منفی تصمیمات گرفته شده در زندگی).</p>		
<p>بخش ۱۰: فعالیت تعیین مکانیزم مغز، انواع تفکر (تفکر همگرا، تفکر انتقادی، تفکر واگرا)، مدل ایجاد تفکر انتقادی (توصیف، تجزیه و تحلیل و ارزیابی)، تحقیق راجع به راه‌های تقویت تفکر انتقادی، فعالیت تفکر همگرا (ساخت مثلث متساوی‌الاضلاع بدون وسایل اندازه‌گیری و با یک تکه کاغذ). بخش ۱۱: فعالیت (کاربردهای سوزن، ایده‌های خلاقانه درباره معانی ساختمانندی و روش‌های مختلف آن)، موانع تفکر خلاق (عوامل همیشگی، عوامل محیطی، عوامل ادراکی، عوامل انگیزشی/هیجانی). بخش ۱۲: فعالیت (کشیدن یک تصویر غیر معمول و نام‌گذاری آن)، روش فردی توسعه خلاقیت (کشش مسئله)، روش تیمی توسعه خلاقیت (طوفان فکری، شکوفه نیلوفر آبی، شش کلاه تفکر)، روش اسکمپر (جایگزین کردن، ترکیب کردن، تطبیق دادن و سازگار کردن، تقویت و اصلاح کردن، کاربردهای دیگر، حذف یا کوچک کردن، معکوس کردن)، فعالیت روش کشش مسئله (راه‌حل‌های جدید برای تنبلی برخی افراد)، کار در منزل (نوشتن راه‌حلی برای مسئله بیکاری، موفقیت و کارآفرینی)، پژوهش (بررسی و مقایسه انواع روش‌های خلاقیت فردی). بخش ۱۳: مراحل روش تیمی طوفان فکری (ارائه اطلاعات پیش‌زمینه، قبل از شروع، تعریف دقیق مسئله یا مشکل، تولید ایده و راه‌حل بدون محدودیت، دسته‌بندی ایده‌ها و راه‌حل‌ها، بررسی مزایا و معایب ایده‌ها و راه‌حل‌ها، نقد و ارزیابی ایده‌ها و راه‌حل‌ها، ارائه بهترین راه‌حل و اجرای آن)، فعالیت طوفان فکری (ارائه راه‌حل به مالک کسب‌وکار تولید بستنی برای ایجاد تغییر در محصول)، روش شش کلاه تفکر، کار در منزل روش شکوفه نیلوفر آبی (ایده برای راه‌اندازی بازار برخط اینترنتی به منظور آگاهی مردم از صنایع دستی هنرمندان)، پژوهش (بررسی و مقایسه انواع روش‌های خلاقیت تیمی). بخش ۱۶: فرایند حل ابداعانه مسئله از طریق روش تریز (مسئله خاص، مسائل عمومی، راه‌حل‌های عمومی، راه‌حل خاص)، پنج اصل از اصول خلاقانه روش تریز (جداسازی، استخراج، عمومیت دادن و چند کارگی، اقدامات مقدماتی، تبدیل ضرر به سود)، فعالیت جداسازی (قطعه قطعه درآوردن اجسام اطراف و طراحی ایده نوآورانه)، فعالیت جامعیت (ارائه یک محصول با عملکردهای چندگانه)، فعالیت تبدیل ضرر به سود (درست کردن وسایل قابل استفاده و تزئینی با استفاده از مواد دور ریختنی)، پژوهش (بررسی سایر</p>	<p>۲-۲-</p> <p>تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری</p>	<p>۲-</p> <p>شایستگی‌های شناختی</p>

واحد‌های معنایی حمایت‌کننده	طبقات فرعی	طبقات اصلی
اصول تریز).		
<p>بخش ۱۴: منابع فرصت (رحمت الهی، مشکلات روزمره، یادگیری و تجربه قبلی، مهارت‌های کارآفرینی، گوش‌به‌زنگ بودن، آزمون‌وخطا، گسترش ارتباط و شبکه‌سازی، جرقه‌های ذهنی)، فعالیت (مثال‌زدن برای هرکدام از منابع فرصت)، فعالیت فرصت‌ها و چگونگی بهره‌برداری بهینه و نوآورانه، روش‌های یافتن ایده‌های کسب‌وکار (توجه به زمینه‌های علاقتان، توجه به تجربیات یا کسب تجربه، ساختن ایده، الگوبرداری از کسب‌وکارهای جدید در جوامع دیگر)، معیارهای سنجش ایده (خوب‌بودن، عملی‌شدن)، سنجش و ارزیابی خوب‌بودن ایده (وجود مشتری، بازار هدف، رقابت‌پذیری با محصولات مشابه، ایجاد ارزش برای مشتریان، تعداد دلایل خرید از جانب مشتریان)، سنجش و ارزیابی عملی‌بودن ایده (میزان سرمایه موردنیاز، میزان هزینه موردنیاز، میزان به‌روز بودن و استفاده از فناوری). بخش ۱۵: فعالیت ایده‌یابی بر مبنای تجربه (اطلاعات کسب‌وکارها، نقاط ضعف کسب‌وکارها، راه‌حل‌های متناسب با نقاط ضعف کسب‌وکارها)، ساختن ایده (اگر نتوانستید ایده خود را پیدا کنید، آن را بسازید)، الگوبرداری از کسب‌وکارهای جدید در جوامع دیگر (وب‌گردی، ارتباط با دیگران، سفر، بازار و محیط).</p>	<p>۱-۳- تشخیص فرصت و ایده‌پردازی</p>	
<p>بخش ۱۷: انواع کارآفرینی (کارآفرینی مستقل، کارآفرینی سازمانی، کارآفرینی اجتماعی، کارآفرینی فرهنگی)، باورهای نادرست درباره کارآفرینی (کارآفرینی صرفاً اشتغال‌زایی است، کارآفرینی یعنی مدیریت‌کردن، کارآفرینی یعنی پول‌دار شدن، کارآفرینی سرمایه‌مالی می‌خواهد، کارآفرینی فقط در حوزه فناوری انجام می‌شود، کارآفرینی یعنی رئیس خودتان هستید، کارآفرینی صرفاً خطرپذیری است)، کار در منزل (مطالعه اصل ۴۴ قانون اساسی و بررسی ارتباط آن با کارآفرینی)، مهارت‌های کارآفرین (مهارت‌های کارآفرینی مانند خودنظمی، توانایی پذیرش خطر، خلاقیت و نوآوری، گرایش به تغییر، پشتکار)؛ مهارت‌های مدیریتی مانند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، انگیزش، بازاریابی، مدیریت مالی)؛ مهارت‌های فنی مانند توانایی انجام عملیات اجرایی، ارتباط اثربخش، طراحی، تحقیق و توسعه، مشاهده فعالانه محیط، فعالیت (کارآفرینی و راهکارهایی برای تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی).</p>	<p>۲-۳- نگرش کارآفرینانه و مهارت‌های فنی</p>	<p>۳- شایستگی های کارآفرین انه</p>
<p>بخش ۱۸: انواع کسب‌وکار از نظر خط تولید (انبوه، سفارشی)، انواع کسب‌وکار از نظر نوع فعالیت (تولیدی، خدماتی)، انواع کسب‌وکار از نظر اندازه (کوچک، متوسط، بزرگ)، انواع کسب‌وکار از نظر مکان و مالکیت (خانگی، روستایی، شهری، خانوادگی، نمایندگی، اینترنتی)،</p>	<p>۱-۴- طراحی مدل</p>	<p>۴- شایستگی</p>

واحد‌های معنایی حمایت‌کننده	طبقات فرعی	طبقات اصلی
<p>فعالیت (تعیین نوع کسب‌وکار برخی از مشاغل)، پژوهش (تحقیق در مورد شرایط قانونی و مجوزهای لازم برای راه‌اندازی یک نوع کسب‌وکار). بخش ۱۹: انواع بخش‌های مشتریان (گوشه بازار، بازار انبوه، بازار چندوجهی، بازار متنوع، بازار بخش‌بندی شده)، دسته‌بندی مشتریان بر اساس (سن، جنسیت، تحصیلات، سطح درآمد، نوع شغل، محل زندگی)، ارزیابی مشتری‌شناسی (ارزیابی نقاط قوت، ارزیابی نقاط ضعف، ارزیابی فرصت‌ها، ارزیابی تهدیدات). بخش ۲۰: راه‌های توسعه ارزش‌های پیشنهادی (تازگی، عملکرد، قیمت، سفارشی‌سازی، کاهش خطر، قابلیت دسترسی، برند، طراحی)، فعالیت (نوشتن پنج ویژگی موردانتظار از یک محصول به‌عنوان یک مشتری)، فعالیت (نوشتن نمونه‌هایی از ایجاد رضایت برای مشتری)، فعالیت (نوشتن ارزش‌های پیشنهادی خلاقانه که موجب خرید مشتریان می‌شود)، فعالیت (ارزیابی طراحی ارزش پیشنهادی مدل کسب‌وکار). بخش ۲۱: کانال‌های ارتباطی از نظر نوع ارتباط با مشتری (مستقیم و غیرمستقیم)، از نظر مالکیت کسب و کار (شخصی و شریکی)، وظایف کانال‌ها (آگاهی، ارزیابی، خرید، تحویل، خدمات پس از فروش)، ارزیابی تعیین کانال فروش، فعالیت (بررسی کانال‌های توزیع چند کسب‌وکار موفق کشور)، فعالیت (بررسی نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای مدل کسب‌وکار)، بخش ۲۲: انگیزه‌های ارتباط با مشتریان (افزایش میزان فروش، جذب مشتری، حفظ مشتری)، انواع ارتباطات با مشتریان (کمک شخصی، خلق مشترک، جوامع، خدمات خودکار، سلف‌سرویس، کمک شخصی اختصاصی)، فعالیت (فروش کالای واحد مانند شیرینی توسط پنج دانش‌آموز و اعلام دلایل دانش‌آموزان برای ترجیح خرید از دانش‌آموز مشخص)، غیرمنتظره و فراتر از انتظارات عمل کنید، پژوهش (تحقیق در مورد تأثیر مسئولیت‌پذیری، صداقت، احترام و انصاف در رضایت مشتری)، فعالیت (ارزیابی ارتباط با مشتریان). بخش ۲۳: انواع روش‌های درآمدزایی (حق استفاده، فروش دارایی‌ها، حق عضویت، انجام تبلیغات، دستمزد کارگزاری)، فعالیت (مثال‌های روش‌های درآمدزایی در منطقه محل زندگی شما)، سازوکارهای قیمت‌گذاری مقطوع (فهرست قیمت، بر اساس ویژگی محصول، بر اساس بخش مشتری، بر اساس مقدار)، سازوکارهای قیمت‌گذاری پویا (مذاکره، مدیریت مذاکره، بازار آنی، مزایده‌ها)، کار در منزل (سؤال از صاحبان کسب‌وکار محل زندگی در مورد قیمت‌گذاری محصولات یا خدمات)، فعالیت (بازی پرتاب حلقه و تعیین خطرپذیری افراد)، فعالیت (ارزیابی قسمت درآمدزایی مدل کسب‌وکار). بخش ۲۴: انواع منابع کلیدی برای راه‌اندازی کسب‌وکار (منابع فیزیکی، منابع اجتماعی، منابع مالی، منابع انسانی، منابع معنوی)، فعالیت (مثال‌هایی برای انواع منابع کلیدی برای راه‌اندازی کسب‌وکار)، فعالیت (ارزیابی منبع‌یابی). بخش ۲۵: انواع فعالیت‌های</p>	کسب و کار	های طرح‌ریزی و عملیاتی

طبقات	واحدهای معنایی حمایت‌کننده	طبقات
اصلی		فرعی
<p>کلیدی (تولید و خدمات، حل مسئله، شبکه)، فعالیت (نام‌بردن چند کسب‌وکار که فعالی‌های کلیدی را انجام می‌دهند)، فعالیت (ارزیابی فعالیتهای کلیدی). بخش ۲۶: انگیزه‌های ایجاد شراکت در کسب‌وکار (کاهش هزینه تولید، کاهش خطر، کسب منابع و فعالیتهای خاص)، بحث و گفت‌وگو (مشخص کردن انفرادی یا مشارکتی بودن کسب‌وکارهای آشنایان و مقایسه وضعیت کسب‌وکار آنها)، فعالیت (ارزیابی قسمت شریکیابی مدل کسب‌وکار). بخش ۲۷: انواع برآورد هزینه (هزینه‌محور، ارزش‌محور)، خصوصیات برآورد هزینه (هزینه ثابت، هزینه متغیر)، فعالیت (ارزیابی قسمت برآورد هزینه مدل کسب‌وکار).</p>	<p>بخش ۲۸: فعالیت (چه اقداماتی برای موفق شدن در این کسب‌وکار باید انجام دهید؟ پاسخ به سؤالات کجا هستید؟ به کجا می‌خواهید بروید؟ چگونه به مقصد می‌رسید؟)، فعالیت (تهیه برنامه فرضی برای اردوی تفریحی سه‌روزه به استان دیگر)، بررسی نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصتها و تهدیدهای کسب‌وکار، اجزای اصلی طرح کسب‌وکار (عنوان کسب‌وکار، خلاصه اجرایی، معرفی کسب‌وکار و اهداف آن، برنامه اداره کردن کسب‌وکار، برنامه بازار و بازاریابی، برنامه تولیدی، برنامه مالی، برنامه زمان‌بندی اجرای طرح کسب‌وکار). بخش ۲۹: فعالیت (عنوان کسب‌وکار و اسامی اعضای تیم)، خلاصه اجرایی (مدیریتی) (اهداف کسب‌وکار، نوع محصول، میزان سرمایه موردنیاز طرح)، اجزای معرفی کسب‌وکار (اهداف کسب‌وکار، نوع کسب‌وکار، محصول/خدمت، محل اجرای طرح کسب‌وکار)، فعالیت (نوشتن اهداف قابل‌سنجش و واضح برای کسب‌وکار)، فعالیت (بررسی نشان تجاری چند شرکت معروف و نقش و اهمیت آن در موفقیتشان)، برنامه سروسامان دادن کارکنان (مشخص کردن مالکیت کسب‌وکار، نمودار چیدمان نیروی انسانی در کسب‌وکار، تعیین میزان دستمزد نیروی انسانی)، انواع مالکیت کسب‌وکار (مالکیت فردی، مالکیت شراکتی، مالکیت شرکتی)، فعالیت (تصمیم‌گیری در مورد نوع مالکیت کسب‌وکار انتخابی خود)، فعالیت (ترسیم کردن نمودار چینش افراد در کسب‌وکار)، فعالیت (محاسبه میزان دستمزد اعضا باتوجه به حقوق اداره کار). بخش ۳۰: برنامه بازار و بازاریابی (بررسی بازار، روش‌های بازاریابی)، بررسی بازار (بررسی مشتریان، بررسی رقیبان، شناسایی فرصت و موانع ورود به این کسب‌وکار، تخمین میزان فروش)، بازاریابی (ویژگی‌های محصول/خدمت، روش‌های قیمت‌گذاری، روش‌های تبلیغ، روش‌های فروش، روش‌های انتقال و رساندن آن به مشتری). فعالیت (طراحی یک تصویر خلاقانه از خمیردندان که توجه مشتریان را جلب کند)، پژوهش (تحقیق در مورد احکام خریدوفروش و قیمت‌گذاری در اسلام). بخش ۳۱: موضوعات مهم در تولید (طراحی</p>	<p>۲-۴ نگارش طرح کسب و کار</p>

طبقات اصلی	طبقات فرعی	واحد‌های معنایی حمایت‌کننده
		روش اجرای کار، مکان‌یابی، چیدمان دفاتر و تجهیزات، طراحی و توسعه محصول یا خدمات، منابع مورد نیاز، کیفیت، انواع هزینه (هزینه ثابت، هزینه متغیر). فعالیت (پیشنهاد مکان مناسب برای احداث یک سالن پذیرایی در شهرتان با ذکر دلیل)، فعالیت (پیشنهاد جهت بهبود چیدمان لوازم منزل یا محل کار پدر یا نزدیکان)، فعالیت (منابع مورد نیاز برای راه‌اندازی کسب‌وکار در زمینه طراحی و تولید پویانمایی تبلیغاتی)، فعالیت (بحث در مورد یکی از محصولات یا خدماتی که بیشتر مورد استفاده شماست و راهکارهایی جهت بهبود آن)، بخش ۳۲: فعالیت (بیان اقدامات جهت کاهش هزینه‌ها)، فعالیت (به‌دست آوردن میزان سرمایه مالی مورد نیاز برای راه‌اندازی کسب‌وکار خود، محاسبه هزینه‌های تولیدی طرح)، فعالیت (ارائه راهکار جهت تأمین سرمایه برای راه‌اندازی مهدکودک)، میزان هزینه‌ها، میزان سرمایه موردنیاز و چگونگی تأمین آن، پیش‌بینی درآمد، محاسبه سود و زیان، برنامه زمان‌بندی اجرای طرح، فعالیت (محاسبه درآمد حاصل از فروش محصولات).

۱- شایستگی‌های فردی و بین‌فردی

شایستگی‌های فردی به توانایی فرد در مدیریت خود و مسیر شغلی تأکید دارد. بارزترین مؤلفه آن خودمدیریتی و برنامه‌ریزی فردی است. در کنار آن، شایستگی‌های بین‌فردی اهمیت می‌یابند که توانایی فرد را در برقراری ارتباط مؤثر با دیگران و همکاری نشان می‌دهد و اصلی‌ترین مؤلفه‌های آن، کار تیمی و مهارت‌های بین‌فردی است. تحلیل و ارزیابی میزان توجه منابع آموزشی به پرورش این شایستگی، امری حیاتی برای تضمین آمادگی نسل جوان جهت ورود موفق به بازار کار است.

۱-۱- خودمدیریتی و برنامه‌ریزی فردی

یافته‌های پژوهش حاضر در این بخش، نشان‌دهنده تمرکز کتاب «کارگاه کارآفرینی و تولید» بر ابعاد بنیادین هویت شغلی و طراحی مسیر شغلی است. تحلیل محتوای کتاب، پنج بخش کتاب را در ارتباط با این شایستگی آشکار ساخت که هر یک، نقش حیاتی در توسعه توانمندی‌های دانش‌آموزان برای اشتغال‌پذیری ایفا می‌کند.

بخش‌های شش، هفت، هشت و نه کتاب بر خودشناسی عمیق و ابزارهای آن تأکید دارند. بخش شش، با طرح مباحثی چون تیپ‌های شخصیتی و شغل متناسب با ویژگی‌های شخصیتی، بر اهمیت انطباق شغلی - شخصیتی تأکید می‌ورزد. این امر، گامی اساسی در جهت خودمدیریتی است؛ زیرا فرد با شناخت نقاط قوت و ضعف ذاتی خود، تصمیمات آگاهانه‌تری در انتخاب مسیر شغلی می‌گیرد. بخش هفت، هشت و نه چارچوب مناسبی را برای طراحی مسیر شغلی ارائه می‌دهند که شامل شناسایی ارزش‌ها و نیازها (بخش هشت) است. این تمرکز بر ارزش‌ها و سلسله‌مراتب نیازها، نشان‌دهنده توجه کتاب به بُعد انگیزشی و اخلاقی در انتخاب شغل

است. در بخش (هفت و نه) بر شناسایی و اولویت‌بندی مهارت‌ها، استعدادها، علایق و گرایش‌ها تأکید شده است. تمایز قائل شدن بین مهارت‌های حال و آینده (بخش نه) حاکی از رویکرد آینده‌نگرانه و تمرکز بر رشد مستمر است که از ویژگی‌های بارز خودمدیریتی است. علاوه بر خودشناسی، یافته‌ها بر توانمندسازی دانش‌آموزان در زمینه برنامه‌ریزی اجرایی نیز دلالت دارند. بخش پنج به ویژگی‌های هدف‌گذاری مؤثر، تأکید دارد. هدف‌گذاری مؤثر، هسته اصلی برنامه‌ریزی فردی و معیار سنجش موفقیت در شایستگی خودمدیریتی است.

یافته‌ها نشان می‌دهد که این بخش‌های کتاب، دانش‌آموزان را برای استقلال حرفه‌ای و تصمیم‌گیری مسئولانه در محیط کار آماده می‌سازد که از ارکان اصلی اشتغال‌پذیری در عصر حاضر است. دانش‌آموزی که بتواند ارزش‌ها، مهارت‌ها و اهداف خود را به روشنی تعریف کند، در بازار کار، فردی بانگیزه و مدیر خواهد بود.

۱-۲- کار تیمی و مهارت‌های بین‌فردی

یکی دیگر از شایستگی‌های فردی و بین‌فردی که امروزه به‌عنوان یک شاخص کلیدی در ارزیابی اشتغال‌پذیری مورد توجه قرار می‌گیرد، کار تیمی و مهارت‌های بین‌فردی است.

یافته‌های حاصل از تحلیل کیفی محتوای کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید در خصوص این شایستگی نشان می‌دهد که کتاب یک رویکرد سه‌بخشی را برای پرورش این شاخص اشتغال‌پذیری اتخاذ کرده است. در بخش ۱ (تشکیل تیم)، محتوا به ارائه دانش بنیادین می‌پردازد. این بخش شامل مفاهیمی چون تعریف تیم، تفاوت‌های آن با گروه و همچنین مراحل تشکیل و توسعه تیم است که پایه نظری لازم برای فهم فرایند شکل‌گیری گروه‌های شغلی اثربخش را فراهم می‌کند. در بخش ۲ (کار تیمی موفق)، تمرکز محتوا بر جنبه‌های عملکردی است. در این بخش، عوامل مؤثر در موفقیت یک تیم به طور واضح تبیین شده و به دانش‌آموزان ابزارهای کاربردی مانند بوم کار تیمی معرفی می‌شود. این ابزار به آن‌ها امکان می‌دهد تا ساختار، نقش‌ها و اهداف تیم خود را به صورت نظام‌مند طراحی و تحلیل کنند. بخش ۳ (تقویت کار تیمی)، شامل شناسایی موانع کار تیمی اثربخش و ارائه راهکارهای تقویت عوامل مؤثر در موفقیت تیم است که مهارت‌های حل مسئله را تقویت می‌کند. علاوه بر این، اشاره به فواید کار تیمی اثربخش و چگونگی مدیریت «طوفان یا تغییر ناگهانی»، دانش‌آموزان را برای چالش‌های واقعی محیط‌های شغلی آماده می‌سازد. در نتیجه، محتوای کتاب به طور مؤثری شایستگی کار تیمی را از سطح نظری تا عملی در جهت ارتقا اشتغال‌پذیری دانش‌آموزان پوشش می‌دهد.

۲- شایستگی‌های شناختی

شایستگی‌های شناختی بر توانایی فرد در پردازش، تحلیل و استفاده از اطلاعات برای حل مسائل و تصمیم‌گیری‌های پیچیده تمرکز دارند. این شایستگی‌ها نشان‌دهنده ظرفیت ذهنی فرد برای یادگیری، استدلال و نوآوری هستند و شامل مؤلفه‌های اصلی مانند حل مسئله و تصمیم‌گیری و تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری است.

۲-۱- حل مسئله و تصمیم‌گیری

یکی از شایستگی‌های شناختی برای اشتغال‌پذیری، حل مسئله و تصمیم‌گیری است که در کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید پوشش داده شده است. محتوا در بخش ۴ (حل مسئله)، با تمرکز بر آشنایی با مسئله، تکنیک‌های کارآمدی مانند روش «پنج چرا؟»

را معرفی می‌کند تا دانش‌آموزان به ریشه‌یابی علل مسائل بپردازند؛ این رویکرد با پیوند دادن مهارت حل مسئله به موضوعات کلان مانند اصلاح الگوی مصرف در کشور، بعد کاربردی آن را تقویت می‌کند. علاوه بر این، بخش ۵ (هدف‌گذاری و تصمیم‌گیری) با آموزش نظام‌مند مراحل تصمیم‌گیری، فرایند حل مسئله را تکمیل می‌کند. در مجموع، کتاب با ارائه تکنیک‌های ریشه‌یابی مسئله و چارچوب‌های منطقی تصمیم‌گیری، شایستگی شناختی را از تشخیص چالش تا انتخاب عمل، پوشش می‌دهد.

۲-۲- تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری

یکی دیگر از شایستگی‌های شناختی برای اشتغال‌پذیری، تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری است. محتوا ابتدا با مبانی تفکر در بخش ۱۰، شامل معرفی انواع تفکر (همگرا، واگرا و انتقادی) آغاز می‌شود و در بخش ۱۱ با شناسایی موانع تفکر خلاق، زمینه ذهنی برای توسعه خلاقیت را فراهم می‌کند. سپس، بخش‌های ۱۲ و ۱۳ با ارائه مجموعه‌ای غنی از تکنیک‌ها، بعد عملی خلاقیت را تقویت می‌کنند؛ این تکنیک‌ها شامل روش‌های توسعه خلاقیت فردی مانند کشش مسئله، روش‌های تیمی مانند طوفان فکری، شکوفه نیلوفر آبی، شش کلاه تفکر و ابزارهای تخصصی ایده‌پردازی مانند روش اسکمپر (جایگزین کردن، ترکیب کردن، تطبیق دادن و سازگار کردن، تقویت و اصلاح کردن، کاربردهای دیگر، حذف یا کوچک کردن، معکوس کردن) هستند. سرانجام، این شایستگی در بخش ۱۶ با معرفی رویکرد نظام‌مند نوآوری و تریز که شامل فرایند حل ابداعانه مسئله و پنج اصل خلاقانه روش تریز (جداسازی، استخراج، عمومیت‌دادن و چند کارگی، اقدامات مقدماتی، تبدیل ضرر به سود) است، به اوج خود می‌رسد. در نهایت، این پوشش مناسب، نشان‌دهنده آن است که کتاب با هدف تجهیز دانش‌آموزان به ابزارهای شناختی لازم برای ایفای نقش خلاقانه و نوآورانه در محیط‌های کارآفرینی طراحی شده است.

۳- شایستگی‌های کارآفرینانه

شایستگی‌های کارآفرینانه که شامل تشخیص فرصت و ایده‌پردازی و نگرش کارآفرینانه و مهارت‌های فنی است، سنگ بنای آمادگی دانش‌آموزان برای ورود به دنیای کسب‌وکار و خلق ارزش محسوب می‌شود. تحلیل محتوای کیفی کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید نشان می‌دهد که بخش‌های ۱۴، ۱۵ و ۱۷ به طور مستقیم به این مؤلفه اختصاص داده شده است.

۳-۱- تشخیص فرصت و ایده‌پردازی

بخش ۱۴ با عنوان «تشخیص فرصت، ایده‌پردازی و ارزیابی ایده»، طیف وسیعی از منابع فرصت را برای دانش‌آموزان معرفی می‌کند که شامل رحمت الهی، مشکلات روزمره، یادگیری و تجربه قبلی، مهارت‌های کارآفرینی، گوش‌به‌زنگ بودن، آزمون و خطا، گسترش ارتباط و شبکه‌سازی، جرقه‌های ذهنی است. تأکیدی که بر اهمیت بهره‌برداری بهینه و نوآورانه از این فرصت‌ها نیز مشاهده می‌شود. در راستای ایده‌پردازی، کتاب روش‌هایی همچون توجه به علایق و تجربیات، ساختن ایده و الگوبرداری از کسب‌وکارهای جدید در جوامع دیگر را ارائه می‌دهد. علاوه بر این، ارزیابی ایده با دو معیار اصلی خوب بودن و عملی شدن مورد تأکید است؛ ارزیابی خوب بودن ایده بر عواملی چون وجود مشتری، بازار هدف، رقابت‌پذیری، ایجاد ارزش و تعداد دلایل خرید از جانب مشتریان متمرکز است و ارزیابی عملی بودن آن شامل سنجش میزان سرمایه و هزینه موردنیاز و میزان به‌روز بودن و استفاده از فناوری است.

بخش ۱۵ کتاب با عنوان «ایده‌یابی، ساختن ایده و الگوبرداری»، راهبردهای عملی را برای تقویت فرایند ایده‌سازی ارائه می‌دهد.

این بخش بر ایده‌یابی بر مبنای تجربه تمرکز دارد، به‌گونه‌ای که دانش‌آموزان تشویق می‌شوند تا با کسب اطلاعات کسب‌وکارها، شناسایی نقاط ضعف آن‌ها و ارائه راه‌حل‌های متناسب، ایده‌های خود را شکل دهند. این بخش بر ذهنیت کارآفرینی با عبارت «اگر نتوانستید ایده خود را پیدا کنید، آن را بسازید» تأکید می‌کند. همچنین، کتاب روش‌های کاربردی برای الگوبرداری از کسب‌وکارهای جدید در جوامع دیگر را شامل وب‌گردی، ارتباط با دیگران، سفر، و رصد بازار و محیط معرفی می‌کند.

۳-۲- نگرش کارآفرینانه و مهارت‌های فنی

بخش ۱۷ کتاب، با عنوان «سنجش کارآفرینی»، در ابتدا به تعریف و تبیین مفاهیم بنیادین کارآفرینی پرداخته است. این بخش علاوه بر ارائه تعریف کارآفرینی و کارآفرین، به معرفی انواع کارآفرینی شامل کارآفرینی مستقل، کارآفرینی سازمانی، کارآفرینی اجتماعی و کارآفرینی فرهنگی می‌پردازد که گستره وسیع این حوزه را برای دانش‌آموزان مشخص می‌سازد. همچنین، با برجسته کردن باورهای نادرست درباره کارآفرینی، تلاش می‌کند تا دیدگاهی واقع‌بینانه از این پدیده ارائه دهد. محور اصلی این بخش، تمرکز بر مهارت‌های کارآفرین است که در سه دسته اصلی طبقه‌بندی می‌شوند؛ مهارت‌های کارآفرینی مانند خودنظمی، توانایی پذیرش خطر، خلاقیت و نوآوری، گرایش به تغییر و پشتکار؛ مهارت‌های مدیریتی شامل برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، انگیزش، بازاریابی و مدیریت مالی و مهارت‌های فنی از جمله توانایی انجام عملیات اجرایی، ارتباط اثربخش، طراحی، تحقیق و توسعه و مشاهده فعالانه محیط. در نهایت، این بخش با تأکید بر اهمیت تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی، بُعد اجتماعی - اقتصادی کارآفرینی و نقش آن در توسعه کشور را بیان می‌کند.

۴- شایستگی‌های طرح‌ریزی و عملیاتی

شایستگی‌های طرح‌ریزی و عملیاتی شامل طراحی مدل کسب‌وکار و نگارش طرح کسب‌وکار است که بخش‌های ۱۸ تا ۲۷، مرتبط با مؤلفه طراحی مدل کسب و کار و بخش‌های ۲۸ تا ۳۲ مربوط به نگارش طرح کسب و کار است.

۴-۱- طراحی مدل کسب‌وکار

در بخش ۱۸، به تعیین نوع کسب‌وکار بر اساس معیارهایی چون خط تولید (انبوه، سفارشی)، نوع فعالیت (تولیدی، خدماتی)، اندازه (کوچک، متوسط، بزرگ)، و مکان و مالکیت (خانگی، روستایی، شهری، خانوادگی، نمایندگی، اینترنتی) پرداخته شده است. سپس، مدل کسب‌وکار به صورت جزء به جزء تبیین می‌گردد. بخش ۱۹ به مشتری‌شناسی اختصاص دارد و انواع بخش‌های مشتریان شامل گوشه بازار، بازار انبوه، بازار چندوجهی، بازار متنوع، بازار بخش‌بندی شده و دسته‌بندی مشتریان بر اساس سن، جنسیت، تحصیلات، سطح درآمد و شغل را معرفی کرده و با ارزیابی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها، تهدیدها مشتری‌شناسی تکمیل می‌شود. بخش ۲۰ بر طراحی ارزش پیشنهادی متمرکز است و راه‌های توسعه ارزش‌های پیشنهادی شامل تازگی، عملکرد، قیمت، سفارشی‌سازی، کاهش خطر، قابلیت دسترسی، برند و طراحی را به منظور ایجاد رضایت برای مشتری آموزش می‌دهد. در نهایت این بخش به ارزیابی طراحی ارزش پیشنهادی می‌پردازد.

بخش ۲۱ به تعیین کانال توزیع می‌پردازد و کانال‌های ارتباطی را از نظر ارتباط با مشتری (مستقیم و غیرمستقیم) و مالکیت (شخصی و شریکی) دسته‌بندی کرده و وظایف کانال‌ها شامل آگاهی، ارزیابی، خرید، تحویل و خدمات پس از فروش را شرح می‌دهد.

در نهایت به ارزیابی تعیین کانال فروش تأکید دارد. بخش ۲۲ به اهمیت ارتباط با مشتریان می‌پردازد و انگیزه‌هایی چون افزایش فروش، جذب و حفظ مشتری را به همراه انواع ارتباطات (کمک شخصی، خلق مشترک، جوامع، خدمات خودکار، سلف‌سرویس، کمک شخصی اختصاصی) را مطرح می‌کند و بر اخلاق کسب‌وکار و رضایت مشتری همچنین ارزیابی ارتباط با مشتریان تأکید می‌کند. بخش ۲۳ روش‌های درآمدزایی را شامل حق استفاده، فروش دارایی‌ها، حق عضویت، انجام تبلیغات و دستمزد کارگزاری معرفی کرده و سازوکارهای قیمت‌گذاری مقطوع و پویا مانند مذاکره و مزایده‌ها را تبیین می‌کند. بخش ۲۴ منبع‌یابی را شامل منابع فیزیکی، اجتماعی، مالی، انسانی و معنوی؛ بخش ۲۵ فعالیت‌های کلیدی را شامل تولید و خدمات، حل مسئله و شبکه؛ بخش ۲۶ شریک‌یابی را بر اساس انگیزه‌هایی چون کاهش هزینه، کاهش خطر و کسب منابع خاص و بخش ۲۷ برآورد هزینه را بر اساس انواع هزینه (هزینه‌محور یا ارزش‌محور) و خصوصیات هزینه (ثابت یا متغیر) مورد بررسی قرار می‌دهد. این ساختار نشان می‌دهد که کتاب یک چارچوب کامل و اجرایی برای طراحی و تحلیل کسب‌وکار را به دانش‌آموزان عرضه می‌کند.

۴-۲- نگارش طرح کسب و کار

تحلیل محتوای بخش‌های ۲۸ تا ۳۲ کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید نشان می‌دهد که این قسمت از کتاب، تمرکز کاملی بر آموزش مهارت تدوین طرح کسب‌وکار دارد که مرحله‌ای حیاتی در تحقق اشتغال‌پذیری کارآفرینانه است. بخش ۲۸، ابتدا بر لزوم بررسی نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای کسب‌وکار تأکید می‌کند و سپس اجزای اصلی طرح کسب‌وکار شامل عنوان، خلاصه اجرایی، معرفی کسب‌وکار و اهداف آن، برنامه اداره کردن، برنامه بازار و بازاریابی، برنامه تولیدی، برنامه مالی و برنامه زمان‌بندی را معرفی می‌کند. بخش‌های بعدی به نحوه نگارش این اجزا می‌پردازند. بخش ۲۹ شامل تدوین عنوان کسب‌وکار و اسامی تیم، خلاصه اجرایی و اجزای معرفی کسب‌وکار (اهداف، نوع کسب‌وکار، محصول / خدمت، محل اجرا) است و در ادامه، برنامه سروسامان دادن نیروی انسانی را از طریق تعیین مالکیت کسب‌وکار (فردی، شراکتی، شرکتی)، نمودار چیدمان و میزان دستمزد مشخص می‌سازد.

بخش ۳۰ به نگارش برنامه بازار و بازاریابی اختصاص دارد که شامل دو مؤلفه بررسی بازار شامل بررسی مشتریان و رقیبان، شناسایی فرصت و موانع ورود و تخمین میزان فروش و بخش بازاریابی شامل تعیین ویژگی‌های محصول / خدمت، روش‌های قیمت‌گذاری، روش‌های تبلیغ و فروش و انتقال آن به مشتری است. بخش ۳۱، به تهیه برنامه تولید ساخت کالا یا ارائه خدمات می‌پردازد و بر موضوعات مهم در تولید از جمله طراحی روش اجرا، مکان‌یابی، چیدمان دفاتر و تجهیزات، طراحی و توسعه محصول / خدمات، منابع موردنیاز و کیفیت تأکید می‌کند و مفهوم انواع هزینه (ثابت، متغیر) را تبیین می‌نماید. در نهایت، بخش ۳۲ به نگارش برنامه مالی و زمان‌بندی می‌پردازد که در آن میزان هزینه‌ها، میزان سرمایه موردنیاز و چگونگی تأمین آن، پیش‌بینی درآمد، محاسبه سود و زیان و تدوین برنامه زمان‌بندی اجرای طرح گنجانده شده است. این روند گام‌به‌گام نشان می‌دهد که کتاب به طور کامل، چارچوب عملی تدوین یک طرح کسب‌وکار منسجم را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد.

شکل ۲. شایستگی‌های اشتغال‌پذیری در کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل محتوای کیفی نشان می‌دهد، کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید پایه دهم با تأکید نظام‌مند به برخی شایستگی‌های اشتغال‌پذیری، کمک شایانی به آمادگی دانش‌آموزان برای ورود موفق به عرصه کار و کارآفرینی می‌کند. ساختار آموزشی کتاب ابتدا بر شایستگی‌های پایه تمرکز دارد؛ از یک سو، خودمدیریتی و برنامه‌ریزی فردی شامل خودشناسی، هدف‌گذاری و طراحی مسیر شغلی و از سوی دیگر، کار تیمی و مهارت‌های بین‌فردی شامل تشکیل تیم و استفاده از بوم کار تیمی را تقویت می‌کند. سپس با آموزش شایستگی‌های شناختی نظیر حل مسئله، تصمیم‌گیری، تفکر انتقادی، خلاقیت و نوآوری از طریق روش‌های تیمی و فردی خلاقیت و روش تربیت، زمینه لازم برای شایستگی‌های کارآفرینانه فراهم می‌شود که شامل تشخیص فرصت و ایده‌پردازی و نگرش کارآفرینانه و مهارت‌های فنی، مدیریتی و کارآفرینی است. در نهایت، کتاب به شایستگی‌های طرح‌ریزی و عملیاتی می‌پردازد و دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا مدل کسب‌وکار خود را بر اساس نه جزء اصلی شامل مشتری‌شناسی تا برآورد هزینه را طراحی کرده و در نهایت با تدوین تمامی اجزای طرح کسب‌وکار، فرایند ایده‌پردازی تا عمل را تکمیل نمایند. در مجموع می‌توان گفت، این کتاب‌درسی با رویکردی نوآورانه و کاربردی، دانش‌آموزان را برای ورود به دنیای کارآفرینی آماده می‌سازد. نقاط قوت عمده آن شامل عملی‌بودن، تنوع فعالیت‌ها، رویکرد پروژه‌محور و تأکید بر مهارت‌های قرن ۲۱ است. چالش‌های اصلی آن حجم بالای محتوا، نیاز به زمان و امکانات کافی و مهارت بالای معلم برای اجرای موفق است.

کتاب عمدتاً بر مهارت‌های عملیاتی متمرکز است و به نظر می‌رسد به تعامل کارآفرین با محیط کلان اقتصادی، قوانین، حمایت‌های مالی، تسهیلات و مشوق‌های دولتی برای کسب‌وکارهای نوپا نپرداخته است. درک تفاوت‌های محیط‌های کاری و

زیرساخت‌های اقتصادی منطقه‌ای و حمایت‌های دولتی جزو مؤلفه‌های حیاتی اشتغال‌پذیری محسوب می‌شوند (نویب و همکاران، ۲۰۲۵) که غیبت آن‌ها، دیدگاه دانش‌آموز را نسبت به واقعیت‌های عملی راه‌اندازی کسب‌وکار ناقص می‌گذارد. همچنین محتوای کتاب به سازگاری با حرفه‌های نوظهور، سواد دیجیتال، حرفه‌ای‌گری و شایستگی‌های فرهنگی (فرنگ و همکاران، ۱۴۰۱؛ شورمن و همکاران، ۲۰۲۴؛ نویب و همکاران، ۲۰۲۵) نپرداخته است. درحالی‌که «مهارت‌های مدیریتی» مانند برنامه‌ریزی ذکر شده، اما مهارت‌هایی مانند مدیریت پروژه و رهبری (سلامه و همکاران، ۱۳۹۹؛ نویب و همکاران، ۲۰۲۵) به طور مجزا و عمیق، مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.

در مجموع، تحلیل محتوای کیفی نشان داد که کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید پایه دهم منبع آموزشی ارزشمندی است که با رویکردی منطقی و کاربردی، برخی ابعاد شایستگی‌های اشتغال‌پذیری از مهارت‌های نرم و شناختی تا مهارت‌های کارآفرینانه را پوشش داده است. اما برای رسیدن به پوشش کامل شایستگی‌های اشتغال‌پذیری، لازم است در بازنگری‌های آینده، حوزه‌هایی مانند آشنایی با قوانین و حمایت‌های دولتی، مهارت‌های دیجیتال، سازگاری با مشاغل نوظهور و مهارت‌هایی مانند حرفه‌ای‌گری، مدیریت زمان، مدیریت پروژه و رهبری تقویت شوند. این کتاب‌درسی، ابزار قوی‌ای در دست نظام آموزشی برای پرورش دانش‌آموزانی است که بتوانند در بازار کار موفق و مولد باشند؛ باین‌حال، افزودن مؤلفه‌های یادشده، کارآمدی آن را برای آمادگی همه‌جانبه دانش‌آموزان برای مواجهه با چالش‌های محیط کار و کارآفرینی، به طور قابل توجهی افزایش خواهد داد.

یافته‌های پژوهش همسو با پژوهش‌هایی است که بر اهمیت روزافزون شایستگی‌های اشتغال‌پذیری (مزقانی و ترکی، ۲۰۲۵)، نقش حیاتی نظام آموزشی در آماده‌سازی دانش‌آموزان برای بازار کار (اکبری و همکاران، ۱۴۰۲؛ صاعدی و همکاران، ۱۴۰۳) و ضرورت توسعه کارآفرینی به عنوان راهکاری برای خلق ارزش و کاهش بیکاری تأکید دارند (صاعدی و همکاران، ۱۴۰۳). همچنین، همسویی قوی میان مؤلفه‌های پوشش‌داده‌شده در کتاب و ابعاد کلیدی شایستگی‌های اشتغال‌پذیری که در ادبیات علمی مطرح شده‌اند، نظیر مهارت‌های عمومی و شناختی (لونا و گومز، ۲۰۲۵)، ارتباطات، کار تیمی، حل مسئله، تفکر انتقادی و مهارت‌های نرم (درویشان و همکاران، ۱۳۹۸؛ شورمن و همکاران، ۲۰۲۴) مشاهده می‌شود. پوشش شایستگی‌های کارآفرینی در کتاب همراستا با پژوهش‌هایی است که کارآفرینی را به عنوان ارکان اصلی اشتغال‌پذیری معرفی می‌کند (نویب و همکاران، ۲۰۲۵).

تمرکز کتاب بر آموزش مهارت‌های تیمی و استفاده از «بوم کار تیمی» و همچنین آموزش روش‌های خلاقیت فردی و تیمی مانند «روش تریز»، نشان‌دهنده توجه به مهارت‌های بین‌فردی و شناختی است که فراتر از دانش فنی، برای موفقیت پایدار در محیط کار ضروری است (شورمن و همکاران، ۲۰۲۴). فرایند گام‌به‌گام از خودشناسی و هدف‌گذاری تا تدوین طرح کسب‌وکار با نه جزء اصلی، نمایانگر یک «برنامه درسی منسجم و عملیاتی» است که می‌تواند شکاف بین مهارت‌های فارغ‌التحصیلان و تقاضاهای بازار کار را تا حد زیادی پر کند (لونا و گومز، ۲۰۲۵).

نتایج پژوهش در رابطه با محتوای کتاب، با برخی دغدغه‌های مطرح شده در پیشینه پژوهش ناهمسو به نظر می‌رسد. پژوهش‌های پیشین، نگرانی‌هایی را در خصوص برنامه‌های درسی منسوخ و فرصت‌های محدود توسعه حرفه‌ای (مزقانی و ترکی، ۲۰۲۵) و همچنین محدود بودن محتوای کارآفرینی و تمرکز بر درس مستقل به جای رویکرد تلفیقی (مرتضی نژاد و همکاران، ۱۳۹۶) مطرح کرده بودند که یافته‌های پژوهش حاضر به آن اشاره‌ای نداشته است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که محتوای کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید، برخی شایستگی‌های اشتغال‌پذیری را پوشش داده است. با این حال، باید در نظر داشت که این پژوهش تنها محتوای این کتاب

درسی را تحلیل کرده و اثربخشی آن در عمل یا زیرساخت‌های اجرای آن را مورد بررسی قرار نداده است.

مهم‌ترین محدودیت این پژوهش، ماهیت آن یعنی تحلیل محتوای کیفی است. این پژوهش صرفاً بر محتوای مکتوب کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید متمرکز بوده و قادر به سنجش میزان تحقق اهداف آموزشی کتاب، روش‌های تدریس معلمان، تأثیر کتاب بر عملکرد واقعی دانش‌آموزان در زمینه کسب‌وکار یا اشتغال و نحوه ارزشیابی شایستگی‌های اشتغال‌پذیری نبوده است. همچنین، میزان انطباق‌پذیری محتوای آن با نیازهای جامعه و صنعت کشور خارج از دامنه این تحلیل محتوایی بوده است. از این رو، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های بعدی به صورت میدانی به سنجش میزان اثربخشی محتوای این کتاب بر روحیه کارآفرینی، شایستگی‌های اشتغال‌پذیری و عملکرد واقعی دانش‌آموزان در فعالیت‌های شغلی و کارآفرینانه بپردازند. همچنین، پژوهشی در زمینه بررسی زیرساخت‌های موردنیاز و موجود در مدارس برای اجرای مؤثر این برنامه درسی و کیفیت آموزش معلمان انجام شود تا شکاف بین محتوای غنی و اجرای عملی شناسایی گردد. تحلیل محتوای کتاب از منظر همسویی با نیازهای شغلی نیز انجام شود تا از تطابق مهارت‌های آموزش‌داده‌شده با تقاضاهای واقعی کارفرمایان اطمینان حاصل شود.

پیشنهاد می‌شود دوره‌های ضمن خدمت تخصصی و عملیاتی (ابوالحسنی و دهقانی، ۱۳۹۹) برای معلمان برگزار شود تا آن‌ها کاملاً بر روش‌های نوین آموزشی، پودمان‌های کارآفرینی، بوم‌های کار تیمی و نحوه ارزیابی شایستگی‌ها مسلط شوند و بتوانند محتوای کتاب را به طور اثربخش پیاده‌سازی کنند. ضروری است که با تأمین بودجه لازم برای تجهیز مدارس به امکانات موردنیاز و تقویت همکاری بین مدارس و صنعت (ابوالحسنی و دهقانی، ۱۳۹۹؛ احمدی و رجبی‌پور، ۱۴۰۱)، بستر لازم برای انجام فعالیت‌های عملی و پروژه‌های واقعی کسب‌وکار فراهم شود. با توجه به اهمیت ذهنیت کارآفرینانه و نقش فعالیت‌های فوق‌برنامه (میرزایی‌فر، ۱۴۰۲)، پیشنهاد می‌شود در کنار این درس مستقل، دروس اختیاری و فعالیت‌های فوق‌برنامه بیشتری با رویکرد پروژه‌محور و کارآموزی برای ارائه مهارت‌های اشتغال‌پذیری، طراحی و ارائه شوند. چارچوب و معیاری مشخص برای ارزشیابی دانش‌آموزان تدوین شود که توانایی‌های سخت و نرم آن‌ها را در محیط‌های مختلف و موقعیت‌های عملی بسنجد (ابوالحسنی و دهقانی، ۱۳۹۹). در نهایت پیشنهاد می‌گردد، با توجه به امکانات و زیرساخت‌های موجود در هر مدرسه، به تدریج و در قالب طرح آزمایشی، کارگاه‌های نوآوری و کسب‌وکار دانش‌آموزی راه‌اندازی شوند. این کارگاه‌ها می‌توانند با استفاده از فضاهای موجود مدارس و بهره‌گیری از ظرفیت معلمان آموزش‌دیده و کارآفرینان به عنوان مربی، پیاده‌سازی شوند. همچنین پیشنهاد می‌شود در فرآیند بازنگری و تجدیدنظر این کتاب، مفاهیمی چون آشنایی مقدماتی با قوانین و حمایت‌های دولتی، مهارت‌های دیجیتال کاربردی، مشاغل نوظهور و مهارت‌های نرم نظیر حرفه‌ای‌گری، مدیریت زمان، مدیریت پروژه و رهبری در محتوای کتاب گنجانده شوند. این کار می‌تواند از طریق ادغام این مفاهیم در مثال‌ها، فعالیت‌ها و مطالعات موردی بدون افزایش حجم کتاب انجام پذیرد و اثربخشی آموزش را در آماده‌سازی دانش‌آموزان برای محیط کارآفرینی و بازار کار آینده افزایش دهد.

References

- Abolhasani, Z., & Dehghani, M. (2020). Pathology of Technology Curriculum in secondary School: Qualitative Study. *Technology of Education Journal (TEJ)*, 14(2), 261–272. <https://doi.org/10.22061/jte.2018.4216.2027>. [in Persian]
- Ahmadi, M., & Rajabipour, H. (2022). Analysis of the Impact of Curriculum Planning Based on Community Needs on the Development of Students' Job Skills. *Journal of Study and Innovation in Education and Development*, 2(4), 11–20. <https://doi.org/10.61838/jsied.2.4.2>. [in Persian]
- Akbari, A., Taghipour, Ph. D., H., Taghipourian Gilani, Ph. D., M. J., & Ghaffari Mejelej, Ph. D., M. (2023). Designing a Model of Characteristics of Entrepreneurial Schools in Iran Based on Grounded Theory. *Qjfr*, 20(1), 119 EP – 136. [in Persian]
- Almehrizi, R. S. (2025). Coefficient of agreement between two raters corrected for category prevalence: Alternative to kappa. *Psychological Methods*. <https://doi.org/10.1037/met0000732>
- Bavafa, D., Dehghani, M., Javadipour, M., & Mohammad Kazemi, R. (2020). Study of entrepreneurial competencies in the curriculum of educational sciences: A research-synthesis. *Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 10(20), 187–206. [in Persian]
- Darvishan, A., Taslimi, M., & hakimzadeh, rezvan. (2019). Designing A Model of Employability Skills for Higher Education Graduates (Case Study: SMEs In Tehran Province). *Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 10(19), 7–39. [in Persian]
- Farang, M., Ghahramani, M., Abolghasemi, M., & Alami, F. (2022). Identifying the Dimensions and Key Components of Employability of the University Bachelor Graduates in Behavioral Science Majors: A Shahid Beheshti University Case Study. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(4), 95–117. <https://doi.org/10.22034/irphe.2022.705226>. [in Persian]
- Jafarpour, M., Hashemi, S. A., & Mashinchi, A. A. (2024). Design and Validation of an Entrepreneurial Curriculum Model for Secondary Schools Aligned with the General Policies of National Entrepreneurship. *Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies*, 12(45), 48–86. <https://doi.org/10.30507/jmsp.2023.395118.2571>. [in Persian]
- Khademizadeh, S., Jozi, Z., & Ghazavi, R. (2025). Identifying Eployability Skills and Competencies in the Field of Knowledge and Information Science: Systematic Review. *Librarianship and Information Organization Studies*, 36(2), 189–244. <https://doi.org/10.30484/nastinfo.2024.3589.2275>. [in Persian]
- Laari, L. (2025). Inductive-Deductive Qualitative Data Analysis Logic in Health Sciences Research: A Framework for Analysing Qualitative Data. *International Journal of Qualitative Methods*, 24, 16094069251381706. <https://doi.org/10.1177/16094069251381706>
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33(1), 159–174. <https://doi.org/10.2307/2529310>
- Luna, A. B. M. de, & Gomez, S. M. (2025). The Three-Factor Model and Skills for Employability. *Journal of Posthumanism*, 5(2), 836–853. <https://doi.org/10.63332/joph.v5i2.459>

Mezghani, Z., & Turki, A. (2025). Bridging the Gap Between Higher Education and Employability Through a Categorization of Employability Competences. In *Mitigating Learner Disadvantages in Teaching and Learning* (301–334). IGI Global Scientific Publishing.

Miezaeifar, D. (2023). The mediating role of inspiration in the relationship between entrepreneurship education (Extracurricular, Curriculum) on the entrepreneurial mindset of students. *Applied Educational Leadership*, 4(4), 33–50. <https://doi.org/10.22098/ael.2023.13819.1354>. [in Persian]

Momeni rad, akbar. (2013). Qualitative content analysis in research tradition: Nature, stages and validity of the results. *Quarterly of Educational Measurement*, 4(14), 187–222. [in Persian]

Mortazanejad, N., Attaran, M., Hosseinikhah, A., & Abbasi, E. (2017). Explanation of Entrepreneurship Curriculum Components in General Education (Synthesis Inquiry). *Theory and Practice in the Curriculum*, 5(9), 105–142. [in Persian]

Nouib, H., Qadech, H., Benatiya Andaloussi, M., & Moumen, A. (2025). Exploring the Dimensions of Employability: A Qualitative Approach. *Societies*, 15(3). <https://doi.org/10.3390/soc15030051>

Rafiei, N., Yarmohammadian, M. H., & Keshtiaray, N. (2020). Designing entrepreneurship training content pattern for humanities. *Research in Teaching*, 7(4), 169–150. <https://doi.org/10.34785/J012.2019.870>. [in Persian]

Saedi, S., Samadi, P., & Ahmadi, P. (2024). Identifying the Elements of the University Curriculum Based on Students' Entrepreneurial Competencies. *Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 15(29), 339-359. <https://doi.org/10.22034/hecs.2024.363707.1795>. [in Persian]

Salame, M., Karami, M., Mahram, B., & Amin Khandaghi, M. (2020). A Comparative Study of Employment Competencies of Undergraduate Course of Educational Sciences in Iran and Syria. *Iranian Journal of Comparative Education*, 3(2), 704–723. <https://doi.org/10.22034/ijce.2020.212361.1080>. [in Persian]

Salehi Omran, E., & Einkhah, F. (2023). Developing the Employability of University Graduates: International Experiences and Modelling. *Karafan Journal*, 20(2), 41–63. <https://doi.org/10.48301/kssa.2021.286093.1529>. [in Persian]

Sharifi Asadi Malafeh, fatemeh, Khorasani, A., Fathi Vajargah, kourosh, & Salehi Omran, E. (2019). Employability skills of Academic Graduates: an Exploratory Mixed Approach. *Theory and Practice in the Curriculum*, 7(13), 29–52. [in Persian]

Shorman, U. Al Jubori, & M. Soltan. (2024). Employability Skills in Computer Science, Interior Design, and Graphic Design. *2024 ASU International Conference in Emerging Technologies for Sustainability and Intelligent Systems (ICETISIS)*, 375–380. <https://doi.org/10.1109/ICETISIS61505.2024.10459373>